

2. Волкова Е. Н. Субъектность педагога: теория и практика: автореф. дисс. ... докт. психол. наук. – М., 1998. – 50 с.
3. Дяченко Л. М. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Федеративної Республіки Німеччини: стан і реалії: метод. рек. / Дяченко Л.М. – Київ: ДКС центр, 2016. – 84 с.
4. Каплінський В. В. Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки: теорія і практика: монографія / В.В. Каплінський. – Вінниця: «Твори», 2018. – 492 с.
5. Каплінський В. В. Загальнопедагогічна компетентність учителя: особливості, складники, шляхи формування: монографія / В.В. Каплінський. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2016. – 154 с.
6. Нагач М. В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – К., 2008. – 21 с.
7. Пуховська Л. П. Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах / Л. П. Пуховська // *Шлях освіти*. – 2001. – №1. – С. 20–26.
8. Турчин А. І. Сучасні підходи до підготовки вчителів професійної школи у Німеччині: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. / Турчин А.І. – К., 2002. – 18 с.
9. British Council. Learning [Electronic recourse]. 2007. Mode of access: <http://www.britishcouncil.org/learning.html> (дата звернення: 5.07.2015).
10. Ortenburger A. Professionalisierung und Lehrerbildung. Zur Bedeutung professionsbezogener Einstellungsmuster Studienwahl und Studienverläufe von Lehramtsstudierenden. Eine explorative Längsschnittstudie. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010. – 265 p.
11. The Importance of Teaching. The Schools White Paper 2010. – London: TSO, 2010. – 91 p.

References

1. Bolonskij process: seredina puti / pod nach. red. V. I. Bajdenko. – M.: Issled-skij centr problem kachestva podgotovki specialistov Rossijskij Novyj Universitet, 2005. – 379 s.
2. Volkova E. N. Subektnost pedagoga: teoriya i praktika: avtoref. disc. ... dokt. psihol. nauk. – M., 1998. – 50 s. Diachenko L. M. Psyholoho-pedahohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv zahalnoosvitnikh shkil v universytetakh Federatyvnoi Respubliki Nimechchynu: stan i realii: metod. rek. / Diachenko L.M. – Kyiv: DKS tsentr, 2016. – 84 s.
4. Kaplinskyi V. V. Profesiine stanovlennia maibutnoho vchytelia v protsesi zahalnopeidahohichnoi pidhotovky: teoriia i praktyka: monohrafiia / V.V. Kaplinskyi. – Vinnytsia: «Tvory», 2018. – 492 s.
5. Kaplinskyi V. V. Zahalnopeidahohichna kompetentnist uchytelia: osoblyvosti, skladnyky, shliakhy formuvannia: monohrafiia / V.V. Kaplinskyi. – Vinnytsia: TOV Nilan LTD, 2016. – 154 s.
6. Nahach M. V. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv u shkolakh profesiinoho rozvytku v SShA: avtoref. dyc. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk. – K., 2008. – 21 s.
7. Pukhovska L. P. Suchasni pidkhody do profesionalizmu vchytelia v riznykh osvitnikh systemakh / L. P. Pukhovska // *Shliakh osvity*. – 2001. – #1. – С. 20–26.
8. Turchyn A. I. Suchasni pidkhody do pidhotovky vchyteliv profesiinoi shkoly u Nimechchyni: avtoref. dyc. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk. / Turchyn A.I. – K., 2002. – 18 s.
9. British Council. Learning [Electronic recourse]. 2007. Mode of access: <http://www.britishcouncil.org/learning.html> (дата звернення: 5.07.2015).
10. Ortenburger A. Professionalisierung und Lehrerbildung. Zur Bedeutung professionsbezogener Einstellungsmuster Studienwahl und Studienverläufe von Lehramtsstudierenden. Eine explorative Längsschnittstudie. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010. – 265 p.
11. The Importance of Teaching. The Schools White Paper 2010. – London: TSO, 2010. – 91 p.

УДК 37.017.7:373.9

DOI 10.31652/2415-7872-2020-63-167-172

ФОРМУВАННЯ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ БАКАЛАВРАТУ В США

С. Федоренко, orcid.org/0000-0001-8517-9975

У статті висвітлено змістові особливості освітнього процесу з формування смисложиттєвих цінностей студентів бакалаврату у закладах вищої освіти США. Наголошено, що американський освітній досвід містить соціокультурний потенціал для України, розкриваючи можливість впровадження нових методологічних стратегій у формуванні ціннісно-смислової сфери особистості у вітчизняній вищій школі. Акцентовано увагу, що в системі загальної підготовки у закладах вищої освіти США наявні навчальні курси, зорієнтовані на формування смисложиттєвих цінностей студентів як основи у процесі досягнення життєвого та професійного самовизначення.

Ключові слова: цінності, смисложиттєві цінності, етика турботи, заклад вищої освіти США, загальна підготовка, курикулум, студенти бакалаврату.

FORMATION OF THE US UNDERGRADUATE STUDENTS' VALUES OF MEANING IN LIFE

S. Fedorenko

The purpose of the article is to highlight the substantive specifics of the educational process for the formation of values of meaning in life of undergraduate students in the US higher education institutions. It is noted that the American educational experience contains the sociocultural potential for Ukraine, revealing the possibility of introducing new methodological strategies in the formation of the values and meaning of life sphere of personality in the national higher education institutions. The methodology of the research is based on: the analysis of the US scholarly and pedagogical literature on the problem under study, with elements of induction and deduction to characterize the state of its development in the USA; generalization of the American pedagogical experience in the formation of undergraduate students' values of meaning in life; monographic method – for interpreting the results in the coherent logical perspective. The originality of the research lies in the fact that for the first time in the Ukrainian pedagogical science, the content of courses aimed at the formation of students' values of meaning in life in the US general education is considered. In the system of general education of the US higher education institutions, there are available courses focused on the formation of students' values of meaning in life as the basis in the process of achieving life and professional self-determination by: engaging in educational and cognitive activities aimed at familiarizing students with the socio-cultural knowledge accumulated by humanity in the search for meaning in life; students' awareness of the universal values that serve as the regulatory basis for communication and behavior in society and help to understand themselves, determine their place and role in society, adequately assess opportunities for self-realization and self-enhancement; the accumulation, integration and active translation of personally and socially significant knowledge and experience, as well as the development of skills that ensure the successful life of a person.

Keywords: values, values of meaning in life, ethics of care, the US higher education institution, general education, curriculum, undergraduate students.

Прискорення соціальних і структурних змін в українському суспільстві сьогодення призвели до трансформації суспільних ідеалів та індивідуальних цінностей громадян. Тому в сучасних умовах «кризи цінностей» проблема ціннісно-сислової сфери особистості, яка прагне до самореалізації та благополуччя у своєму житті, є актуальною і для системи освіти, і для сучасного суспільства в цілому. І ця проблема, безсумнівно, зачіпає практично всі компоненти вищої освіти.

Водночас у зв'язку з цим особливу увагу привертає студентська молодь, оскільки вона є найбільш динамічною та швидко реагує на соціокультурні зміни. Період навчання у закладі вищої освіти – це час активного пошуку сенсу життя і розвитку смисложиттєвих цінностей особистості. Саме в цей період активно розвивається система особистісних смислів, відбувається породження нових смислових структур та визначення життєвих і професійних намірів. Для багатьох студентів період навчання у закладі вищої освіти є часом значних змін і досліджень, самопізнання і самовдосконалення, коли вони знайомляться з новими ідеями та з людьми різних культур. Осягнення ціннісних основ життєдіяльності людства на початку XXI століття відкриває нові можливості творення аксіологічного підґрунтя вищої освіти, що відповідає цивілізаційним запитам сучасної людини.

Зростання інтересу до аксіологічного вектору розвитку вищої школи в Україні, необхідність вирішення соціальних, економічних і духовно-моральних питань у нашій країні спонукають до розгляду досвіду вищої освіти в США, де в освітній процес університетів і коледжів у системі загальної підготовки на бакалавраті успішно впроваджуються навчальні курси з формування смисложиттєвих цінностей студентів. Цей освітній досвід містить соціокультурний потенціал для України, розкриваючи можливість впровадження нових методологічних стратегій у формуванні ціннісно-сислової сфери особистості у вітчизняній вищій школі.

Отже, в сучасних умовах набуває актуальності потреба у вивченні американського досвіду з метою перетворення вітчизняної вищої освіти на стратегічний ресурс розвитку українського суспільства відповідно до глобальних викликів XXI століття та локальних соціокультурних потреб.

Наше звернення до американського досвіду ми пояснюємо тим, що протягом минулого століття США постали на чолі загальних глобалізаційних процесів суспільного розвитку не лише внаслідок свого економічного добробуту та політичної сили, а й прогресивних напрямів в освітній сфері, в основу яких покладено навчання і виховання людини на засадах духовності, як критично мислячого, відповідального громадянина й успішного учасника соціально-економічної системи. Іншими словами, – як ідеаліста і реаліста одночасно. Цьому значною мірою сприяло подолання роз'єднаності природничо-наукового та гуманітарного знання шляхом їх інтегрованого включення у систему загального складника бакалаврської підготовки студентів у вищій школі США. Разом з тим, змістове наповнення загальної підготовки студентів на бакалавраті в американській вищій школі ґрунтується на значущих, історично стійких нормах, цінностях життєдіяльності людини та є критерієм того, яким чином у межах американського суспільства вирішується завдання самореалізації людини, її ціннісно-сислового самовизначення. Довівши свою ефективність як базис формування смисложиттєвих цінностей студентів у США, загальний компонент бакалаврської підготовки студентів на основі аксіологічного підходу до змісту й організації освітнього

процесу останніми роками стає дедалі поширенішим не лише в США, а й у Європі (С. Аронович, Л. Вейсей, Р. Вудз та ін).

Вагомим здобутком науки в дослідженні окресленої проблеми слід вважати праці, в яких схарактеризовано різні аспекти навчання і виховання у вищій школі США (Н. Авшенюк, С. Андріяш, С. Бурдіна, С. Діба, Т. Кошманова, О. Литвинова, О. Малярчук, С. Романова, А. Сбруєва та ін.).

Особливості формування смисложиттєвих цінностей особистості вивчали І. Бех, І. Варє, К. Журба, Н. Савченко, Т. Титаренко та ін. У працях зарубіжних дослідників (А. Адлера, Е. Дінера, К. Клакгона, Дж. Крішнамурті, Т. Ліскони, А. Маслоу, К. Парка, К. Роджерса, М. Рокича, В. Франкла, Е. Фромма та ін.) обґрунтовано положення щодо унікальності кожної особистості, її ціннісно-смислової сфери.

Мета статті – висвітлити змістові особливості освітнього процесу з формування смисложиттєвих цінностей студентів бакалаврату у закладах вищої освіти США.

Індивідуальні цінності розглядають як критерії, які використовують індивіди для вибору й обґрунтування своїх дій, оцінки себе та інших людей, подій тощо [1; 10]. Іншими словами, цінності спрацьовують у широкому соціокультурному контексті, виступаючи когнітивними репрезентаціями не лише індивідуальних потреб, а й встановлених соціокультурних вимог, зокрема до поведінки людини.

Згідно з теорією відомого американського соціального антрополога, культуролога К. Клакгона [7], існують цінності-універсалії, фундаментальні цінності, що унормовують життя людини. До них дослідник відніс:

- 1) часовий орієнтир життя людини – розподіл часу в усіх сферах життя (Time orientation);
- 2) діяльнісна спрямованість в усіх сферах життя (Activity orientation);
- 3) характер взаємовідносин в усіх сферах життя (Relations orientation);
- 4) ставлення людини до навколишнього світу (Person-nature orientation);
- 5) внутрішній світ людини, її духовність (Human nature orientation) [7].

К. Клакгон [7] переконаний, що зазначені цінності, виступаючи когнітивними репрезентаціями потреб особистості й установлених у суспільстві вимог, проявляються в нормах її поведінки, регулюючи всі сфери її життєдіяльності. Тому можемо констатувати, що саме в нормах поведінки цінності набувають свого практичного втілення.

Директор Вашингтонського міжнародного центру Р. Колз [8] виокремив тринадцять основних цінностей, які наповнюють сенсом життя сучасної молоді в американському суспільстві:

1. *Особистий контроль над обставинами* (Personal Control over the Environment). Американці вважають, що кожна окрема людина має контролювати все, що потенційно може впливати на неї та загалом на всі події її життя. Вона має нести відповідальність за прийняті рішення, власні вчинки, діяльність тощо.

2. *Зміни завжди на краще* (Change is Good). Американська спільнота вважає, що будь-які зміни в житті завжди пов'язані з (само)розвитком, удосконаленням, прогресом.

3. *Час та управління часом* (Time and Its Control). Для американця час – це цінність виняткової важливості. Всі сфери життєдіяльності американців підпорядковані детальному плануванню та ретельному виконанню спланованого.

4. *Рівність (можливостей) / егалітаризм* (Equality / Egalitarianism). Усі люди мають однакові можливості (політичні, економічні, правові) для добробуту, досягнення успіху в різних сферах своєї життєдіяльності.

5. *Індивідуалізм та недоторканість особистого життя* (Individual and Privacy). Кожна людина є абсолютно унікальною та має цінувати власне життя.

6. *Самоствердження, самореалізація, самопомога* (Self-Affirmation, Self-Realization, Self-Help). У США цінується тільки те, що людина зробила сама. Американці пишуться тим, що лише та завдяки власним зусиллям і працьовитості вони досягають поставлених цілей у житті.

7. *Конкуренція та вільне підприємництво* (Competition and Free Enterprise). Американці вважають, що конкуренція позитивно впливає на саморозвиток, самопізнання, а в економіці вона сприяє прогресивному розвитку суспільства.

8. *Спрямованість на майбутнє* (Future Orientation). Американці спрямовують усі свої зусилля на здійснення свого «кращого» майбутнього.

9. *Активність / спрямованість на трудову діяльність* (Action / Work Orientation). Американці цінують активність як прояв власної індивідуальності у всіх сферах своєї життєдіяльності. Праця для них є єдиним шляхом до істинної самоповаги. Праця розвиває самостійність, самодостатність і формує характер людини.

10. *Невимушеність* (Informality). Американці виявляють невимушеність у всьому – від одягу до соціальних інтеракцій.

11. *Прямота, відвертість, чесність* (Directness, Openness, Honesty). Американці надають перевагу прямому підходу до діла та всіляко вимагають від інших більшої відвертості й прямоти в словах і діях.

12. *Практичність та ефективність* (Practicality and Efficiency). Пріоритет практичних питань з'являється в США також у зв'язі до «емоційних» та «суб'єктивних» оцінок та прагненні до оцінок «раціональних» та «об'єктивних». Американці завжди намагаються зробити так, щоб емоції найменше впливали на прийняття рішень. Вони завжди оцінюють ситуацію за наявністю об'єктивних факторів. Популярний серед американців «емпіричний» підхід до вирішення проблем також відображає їх прагматизм. Цей підхід припускає складання списку можливих рішень певної проблеми, а потім їх послідовний розгляд з метою виявлення найбільш ефективного рішення з низки можливих.

13. *Матеріалізм / споживання* (Materialism / Acquisitiveness). Американці вважають, що матеріальні об'єкти, які вони купують, є природною перевагою, яка надається їм як винагорода за працю.

Усвідомлені та засвоєні молодими людьми в США зазначені цінності слугують механізмом, що забезпечує інтеграцію їхніх дій в єдину цілісну систему інтеракцій в американському соціумі та регламентує засоби задоволення потреб, регулюючи тим самим норми поведінки в усіх сферах життєдіяльності. Головним при цьому в освітньому процесі американський психолог Дж. Гансен [5] визначає принцип «розвивальної турботи», сутність якого полягає в тому, щоб не вказувати людині, що їй робити, не розв'язувати за неї проблеми, а допомогти їй усвідомити себе та мобілізувати свої внутрішні сили, таким чином спонукаючи її до активності, до прийняття самостійних рішень і відповідальності за них.

Ці ідеї Дж. Гансена дають підставу відзначити поширену сьогодні в американській освіті етику турботи (ethics of care), істотною мотивацією якої є те, що ніхто не залишиться без відповіді, ніхто не залишиться на самоті й нікому не буде заподіяна шкода [5]. Турбота, будучи емпатійно спрямованою на потреби, почуття і переживання інших людей, забезпечує психологічні потреби особистості на вищому рівні, зокрема потреби у належності та самоактуалізації, а також почуття повноправності, можливості взаємовідносин та співпраці з іншими [2]. Як стверджують професори Університету штату Арізона М. Скотт та А. Кен, турбота про інших, особливо близьких людей, може сприяти виявленню сенсу життя, а також позитивно впливати на власне благополуччя [12].

Американська філософія В. Гелд розглядає турботу як базову духовно-моральну цінність: «без турботи людське життя є неможливим, адже вона необхідна людям для виживання... хоча і може існувати життя без справедливості, але не може бути життя без турботи, яка є цінністю» [6, с. 302]. Турбота як цінність передбачає активно діяльнісне зацікавлене ставлення до іншої людини і формується через «мережу взаємозв'язків» з іншими людьми [4, с. 62]. Водночас дотримання етики турботи в освітньому процесі сприяє успішному навчанню студентів піклуванню про себе як про суб'єктів соціокультурного середовища [9]. У ширшому сенсі турбота є проявом просоціальної поведінки, альтернативою крайньому індивідуалізму сучасного американського суспільства. Для того, щоб продемонструвати сутність турботи, відома американська філософія та педагогія Н. Ноддінгз пропонує залучати студентів до діалогу, який покликаний співвідносити соціокультурний розвиток суспільства з особистими запитамі людини, з її інтересами та сенсом її життя [9, с. 131].

Під час аналізу курикулумів загальної підготовки в п'ятнадцяти закладах вищої освіти США, зокрема: Гарвардському університеті (Harvard University (<http://www.harvard.edu/>)), Єльському університеті (Yale University (<https://www.yale.edu/>)), Чиказькому університеті (University of Chicago (<https://www.uchicago.edu/>)), Принстонському університеті (Princeton University (www.princeton.edu/)), Вірджинському політехнічному університеті (Virginia Polytechnic Institute (<http://www.vt.edu/>)), Університеті штату Пенсильванія (Pennsylvania State University (<http://www.psu.edu/>)), Каліфорнійському політехнічному університеті (California Polytechnic State University, Cal Poly Pomona (<http://www.cpp.edu/>)), Університеті штату Індіанна, м. Блумінгтон (Indiana University (<https://www.indiana.edu/>)), Нью-Йоркському університеті (New York University (<http://www.nyu.edu/>)), Південно-західному університеті (Southwestern University (<http://www.southwestern.edu/>)), Університеті ім. Брауна (Brown University (<http://www.brown.edu/>)), Університеті ім. Вандербільта, м. Нашвілл, штат Теннессі (Vanderbilt University (<https://www.vanderbilt.edu/>)), Оберлінському коледжі, м. Оберлін, штат Огайо (Oberlin College (<https://www.oberlin.edu/>)), Помонському коледжі, м. Клермонт, штат Каліфорнія (Pomona College (<https://www.pomona.edu/>)), Коледжі ім. Вассара, м. Покіпсі, штат Нью-Йорк (Vassar College (<https://www.vassar.edu/>)) встановлено, що всі вони пропонують навчальні курси, спрямовані на виховання смисложиттєвих цінностей студентів бакалаврату шляхом дослідження важливих життєвих питань, пов'язуючи сенс життя з самопізнанням і самовдосконаленням.

Особистісне вдосконалення, на переконання відомого американського експерта освіти Дж. Гатто [3], базується на витоках «американської духовності», яка сьогодні зорієнтована на повернення сенсу і мети в сучасне життя молоді та яка навчає, що відповіді на всі життєві питання лежать усередині кожного. І хоча

наголос робиться на особистості, як стверджує дослідник, ніхто не залишиться блукати без мети. Складники гідного життя, на думку Дж. Гатто [3], є самопізнання, обов'язок, відповідальність. І саме в процесі (само)пізнання питання про сенс життя і про щастя постають його невід'ємними компонентами.

Звернімося до прикладів запровадження у практиці закладів вищої освіти США курсів, зорієнтованих на виховання смислотворчих цінностей студентів. Так, Інтегрований курикулум із загальної підготовки студентів Університету штату Пенсильванія включає навчальну площину «Гуманітарне знання та загальнолюдські цінності», охоплюючи курси у таких напрямках:

- здоровий спосіб життя та фізична активність (84 курси з теорії та практики щодо біологічних, соціальних і поведінкових аспектів здорового способу життя: «Звички харчування і здоров'я», «Вплив цінностей на спосіб життя і здоров'я» та ін.);
- мистецтво (курси спрямовані на те, щоб навчити студентів розпізнавати комплексну роль мистецтва як засобу вираження соціокультурних цінностей суспільства разом із засвоєнням термінології, пов'язаної з різними видами мистецтва);
- ціннісно-смилова сфера особистості (курси зорієнтовані на розвиток у студентів здатності до критичної оцінки сенсу життя у соціокультурному контексті на підвалинах гуманістичних цінностей);
- соціальна поведінка людини (основною метою курсів у цій галузі є надання студентам теоретичного обґрунтування взаємозв'язку факторів, що визначають організацію соціальних інститутів, динаміку індивідуальної та групової поведінки людей тощо, а також процеси і функції людського спілкування).

Згідно з курикулумом загальної підготовки на бакалавраті, студенти Гарварду мають опанувати курс «Благополуччя» (Well-Being), який викладається у формі сократівського семінару на основі критичного читання текстів з філософії благополуччя в усіх сферах людського буття таких авторів: Річарда Краута, Дерека Парфіта, Дж. Девіда Веллемана С'юзан Р. Вольф та ін. Готуючись до заняття, студенти за завданням викладача мають заздалегідь ознайомитися з певним текстом для аудиторного обговорення. Саме через текст, як зазначає американський антрополог культури Б. Шор, відбувається процес вироблення понять та уявлень, якими керуються студенти в повсякденному житті [13, с. 9]. Основними завданнями цього курсу є пошук відповідей на такі питання: значення благополуччя як цінності в житті людини та його складники; сутність понять «благополуччя» (well-being), «добробут» (welfare), «щастя» (happiness) та їхній взаємозв'язок; фактори впливу на щасливе життя людини, її благополуччя; як питання індивідуального благополуччя впливає на відносини з іншими людьми; основні принципи етики благополуччя тощо.

Подібний за змістом курс пропонує і Єльський університет. Навчальний курс «Наука благополуччя» (The Science of Well-Being) є найпопулярнішим у цьому американському закладі вищої освіти. У процесі вивчення цього міждисциплінарного курсу студентів навчають, як підвищити своє щастя та виробити продуктивні звички для щасливого життя, а також як ефективно включити конкретну оздоровчу діяльність у своє життя.

Студенти бакалаврату Оберлінського коледжу вивчають курс «Щастя, смерть і сенс життя» (Happiness, Death, and the Meaning of Life), який розроблено на основі сучасних філософських теорій та новітніх досліджень в області психології, що стосуються щастя і сенсу в житті людини. Для аналізу студентам пропонуються різнобічні дослідження щастя (наприклад, Індекс кращого життя, створений у 2011 р. Організацією економічного співробітництва та розвитку) на основі різних критеріїв, суб'єктивних суджень людей та об'єктивних показників (від доходу та роботи до громадського життя й балансу між роботою та особистим життям). На заняттях студенти дискутують щодо взаємозв'язку особистого щастя і сенсу життя, старіння і смерті та щодо того, чи можна виміряти щастя і чи потрібно це.

У Чиказькому університеті у процесі загальної підготовки студентам бакалаврату викладають курс «Розуміння мудрості» (Understanding Wisdom). Цей міждисциплінарний курс на основі критичного читання текстів з широкого спектру дисциплін, включаючи філософію, літературу, історію, психологію, поведінкову економіку, медицину і державну політику, спрямовано на вивчення природи мудрості: як її визначали мислителі різних епох, чи змінилося її трактування у сучасному світі, а також основні складники цього феномену. Під час вивчення курсу студенти: досліджують особливості концептуалізації поняття «мудрість» та встановлюють її основні механізми та функції у житті людини, громади, суспільства; розглядають, як концепції мудрості можуть застосовуватися в бізнесі, освіті, медицині, законодавстві та в повсякденному житті.

Коледж ім. Вассара пропонує студентам навчальний курс «Досліджене життя» (Examined Life), який базується на критичному аналізі філософських творів та кінофільмів про природу людського існування. Проблематика курсу охоплює такі питання: що таке хороше життя; як ми розуміємо життя і смерть, старіння і смерть; як розпізнати добро і зло; вибір між добром і злом – це щоденна праця, а відповідальність за свій вибір – повноцінне життя; люди страждають; що таке любов та її роль у різних сферах життя людини тощо.

Когнітивні процеси та чуттєвий досвід, задіяні в процесі вивчення творів із різних сфер знань, дають змогу об'єднати в одне ціле різноманітні контексти і, на цій основі, створити культурні уявлення, які в цілому, гармонізуючи морально-духовні здатності студентів, забезпечують формування їх смисложиттєвих цінностей. На переконання американської дослідниці літературної освіти Л. Розенблатт, «на противагу аналітичному підходу до пізнання в суспільних науках, досвід пізнання засобом літератури забезпечує миттєвий емоційний відгук, ... суттєво впливаючи на формування у студентів образу світу та себе в цьому світі» [11, с. 7].

Висновки. Отже, у системі загальної підготовки у закладах вищої освіти США наявні навчальні курси, зорієнтовані на формування смисложиттєвих цінностей студентів як основи у процесі досягнення життєвого та професійного самовизначення шляхом: залучення до навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на ознайомлення студентів із накопиченими людством соціокультурними знаннями у сфері пошуку сенсу життя; усвідомлення студентами загальнолюдських цінностей, які слугують регулятивною основою спілкування й поведінки в соціумі та допомагають зрозуміти себе, визначити своє місце і роль у суспільстві, адекватно оцінити можливості для самореалізації та самовдосконалення; накопичення, інтеграції й активної трансляції особистісно та соціально значущих знань і досвіду, а також розвитку вмінь і навичок, що забезпечують успішну життєдіяльність особистості.

Перспективу подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у вивченні педагогічних технологій, які застосовуються американськими освітянами з метою формування смисложиттєвих цінностей студентів.

Література

1. Bilsky W. Values and personality / W. Bilsky, S. S. Schwartz // *European journal of personality*. – 1994. – Vol. 8. – № 3. – P. 163–181.
2. Deci E. *Why We Do What We Do: Understanding Self-Motivation* / E. Deci, R. Flaste. – New York : Penguin Books, 1996. – 240 p.
3. Gatto J. T. *A Different Kind of Teacher: Solving the Crisis of American Schooling* / J. T. Gatto. – Berkeley, CA : Berkeley Hills Books, 2001. – 226 p.
4. Gilligan C. *In a Different Voice: Psychological Theory and Women Development* / C. Gilligan. – Cambridge : Harvard University Press, 1982. – 216 p.
5. Hansen J. T. Humanism as Moral Imperative: Comments on the Role of Knowing in the Helping Encounter / J. T. Hansen // *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*. – 2006. – Vol. 45. – № 2. – P. 115–125.
6. Held V. Liberalism and the Ethics of Care / V. Held // *On Feminist Ethics and Politics*. – University Press of Kansas, 1999. – P. 288–310.
7. Kluckhohn C. Values and Value Orientations in the Theory of Action: An Exploration in Definition and Classification / C. Kluckhohn // *Toward a General Theory of Action*. – Cambridge : Harvard University Press, 1951. – P. 388–433.
8. Kohls R. *The Values Americans Live by* / R. Kohls. – Washington, DC : Meridian House International, 1984. – 27 p.
9. Noddings N. Caring and Competence / N. Noddings // *The Education of Teachers* / G. Griffen (Ed.). – Chicago : National Society of Education, 1999. – P. 205–220.
10. Rokeach M. *The Nature of Human Values* / M. Rokeach. – New York : The Free Press, 1973. – 438 p.
11. Rosenblatt L. M. *Literature as Exploration* / L. M. Rosenblatt. – New York : Modern Language Association of America, 1995. – 321 p.
12. Scott M. J. Surviving and Thriving: Fundamental Social Motives Provide Purpose in Life / M. J. Scott, A. B. Cohen // *Personality and Social Psychology Bulletin*. – 2019. – Vol. 46. – № 6. – P. 944–960.
13. Shore B. Twice-Born, Once Conceived : Meaning Construction and Cultural Cognition / B. Shore. – *American Anthropologist*. – 1991. – Vol. 93. – № 1. – P. 9–27.